

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาได้มีการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการศึกษาซึ่งประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีความเสี่ยงทางการเงิน
2. แนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของการวิเคราะห์งบการเงินสำหรับผู้สอบบัญชี
3. แนวคิดและทฤษฎีของการสอบบัญชี
4. รายงานของผู้สอบบัญชี
5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. สรุปผลการทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีความเสี่ยงทางการเงิน

การวิเคราะห์โครงสร้างทางการเงินของบริษัทเพื่อทราบถึงเสถียรภาพทางการเงินและความเสี่ยงของบริษัท สถาบันพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2548) กล่าวว่า การวิเคราะห์ความเสี่ยงเป็นการศึกษาถึงความไม่แน่นอนของกระแสกำไรที่กระทบต่อบริษัทโดยรวมและกระทบต่อเจ้าของเงินทุนแต่ละราย (นั่นคือ หนี้สิน หุ้นบุริมสิทธิและหุ้นสามัญ) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญที่ทำให้กระแสกำไรผันแปรไป ซึ่งยิ่งกระแสกำไรมีความผันผวนมากนั้นหมายถึงความเสี่ยงที่นักลงทุนต้องเผชิญก็มากขึ้นด้วย ซึ่งความเสี่ยงโดยรวมภายในบริษัทแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ความเสี่ยงทางธุรกิจและความเสี่ยงทางการเงิน

ความเสี่ยงทางการเงินคือ ความเสี่ยงส่วนเพิ่มที่มีต่อผู้ถือหุ้นอันเนื่องมาจากบริษัทก่อภาระผูกพันทางการเงินด้วยตราสารหนี้เป็นความเสี่ยงที่นอกเหนือจากความเสี่ยงทางธุรกิจที่มีอยู่ บริษัทที่ระดมเงินทุนด้วยการออกตราสารหนี้ จะมีค่าดอกเบี้ยจ่ายที่เป็นภาระผูกพันคงที่ตามสัญญา ก่อนผลกำไรของผู้ถือหุ้นสามัญ ซึ่งในช่วงที่เศรษฐกิจขยายตัวกำไรสุทธิที่เหลือไปถึงผู้ถือหุ้นสามัญ หลังจากหักดอกเบี้ยจ่ายแล้วจะมีอัตราการเพิ่มขึ้นมากกว่ากำไรจากการดำเนินงาน แต่ในช่วงที่ธุรกิจซบเซา กำไรสุทธิของผู้ถือหุ้นสามัญจะลดลงในอัตราสูงกว่ากำไรจากการดำเนินงานเพราะมีต้นทุนทางการเงินคงที่ ดังนั้นบริษัทที่จัดหาเงินด้วยตราสารหนี้เพิ่มขึ้น ก็จะมีภาระผูกพันคงที่ตามสัญญาเพิ่มขึ้นความเสี่ยงทางการเงินก็จะเพิ่มขึ้นจนมีโอกาที่จะผิดนัดชำระหนี้และล้มละลายได้

อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้นบ่งชี้ถึงสัดส่วนของเงินทุนที่บริษัทจัดหาจากหนี้สินเทียบกับแหล่งเงินทุนอื่น ๆ เช่น หุ้นบุริมสิทธิ หุ้นสามัญและกำไรสะสม สัดส่วนเงินทุนจากหนี้ที่สูงกว่าเงินทุนจากผู้ถือหุ้นจะทำให้กำไรมีความผันผวน เพราะมีภาระทางการเงินคงที่มากขึ้น และเพิ่มโอกาสที่บริษัทจะไม่สามารถจ่ายชำระดอกเบี้ยและคืนเงินต้นได้ ดังนั้นอัตราสัดส่วนของหนี้สินที่สูงขึ้นจึงบ่งบอกถึงความเสี่ยงทางการเงินที่เพิ่มขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของการวิเคราะห์การเงินสำหรับผู้สอบบัญชี

Gibson (1995) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า ผู้สอบบัญชีมีหน้าที่ความรับผิดชอบที่จะต้องรับรองงบการเงิน โดยเสนอความเห็นเกี่ยวกับความถูกต้องของข้อมูลทางการเงินของธุรกิจนั้น ดังนั้นเป้าหมายเบื้องต้นของผู้สอบบัญชีในการวิเคราะห์ทางการเงินก็เพื่อให้เกิดความมั่นใจยิ่งขึ้นในการเสนอความเห็นเพื่อรับรองงบการเงินนั่นเอง

John (2000) กล่าวว่า การวิเคราะห์การเงินนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการข่าวสาร (Information) ของบุคคลหลายฝ่าย และช่วยแปลงข้อมูลตัวเลขทางการเงินเหล่านั้นให้เป็นข้อมูลตัวเลขที่มีคุณค่า เมื่อมีผู้ใช้งบการเงินในหลาย ๆ วัตถุประสงค์จึงมีความจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นตัวเลขเหล่านั้นให้ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้นและประหยัดเวลา โดยการนำข้อมูลทางบัญชีมาช่วยในการคาดคะเนเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มของบริษัทในอนาคต การพิจารณาเฉพาะข้อมูลที่สรุปแล้วทำให้พิจารณาง่ายขึ้นและตรงประเด็น การวิเคราะห์นั้นมีการเปรียบเทียบและมีฐานเป็นเครื่องวัดเพื่อช่วยบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายในการตัดสินใจ ซึ่งกลุ่มบุคคลหนึ่งที่ใช้และได้รับผลประโยชน์จากการวิเคราะห์การเงิน นอกจากผู้วิเคราะห์หลักทรัพย์ (Security Analysts) นักลงทุน (Equity Investors) ผู้ให้สินเชื่อ (Credit Grantors) นั่นก็คือ ผู้สอบบัญชี (Auditor) เนื่องจากผู้สอบบัญชีจะใช้การวิเคราะห์การเงินเป็นเครื่องมือช่วยในการพิจารณาฐานและผลการดำเนินงานของบริษัทที่ตนเองตรวจสอบอยู่ ทั้งยังช่วยในการออกรายงานการตรวจสอบบัญชีอีกด้วย

Bernstein (1999) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้สอบบัญชี เป็นผู้ตรวจสอบงานทางการเงินของบริษัทเพื่อรายงานแสดงความเห็นต่องบการเงินให้ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ นักลงทุน เจ้าหนี้ ตลอดจนรัฐบาลได้ทราบว่างบการเงินที่ได้ตรวจสอบแสดงให้เห็นฐานะการเงินผลการดำเนินงาน และกระแสเงินสดของบริษัท โดยถูกต้องตามที่ควรและได้จัดทำขึ้นตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป ในการตรวจสอบบัญชีจะต้องปฏิบัติงานตามมาตรฐานการสอบบัญชีโดยต้องปฏิบัติตามตรวจสอบให้ได้มาซึ่งหลักฐานที่เพียงพอโดยใช้วิธีการตรวจสอบที่เหมาะสมแก่กรณี หลักฐานจากการวิเคราะห์การเงินโดยรวมมีความสำคัญต่อการตรวจสอบของผู้สอบบัญชีมาก

หลักฐานหนึ่งที่จะช่วยสนับสนุนให้ผู้สอบบัญชีสามารถสรุปผลแสดงความเห็นต่อการเงินด้วยความเชื่อมั่นมากขึ้นคือการวิเคราะห์งบการเงินซึ่งสามารถทำให้ทราบฐานะการเงินและผลการดำเนินงาน

แนวคิดและทฤษฎีของการสอบบัญชี

พระราชบัญญัติวิชาชีพ พ.ศ. 2547 ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้สอบบัญชีเพื่อให้อยู่ในมาตรฐาน โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 39 ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับพระราชบัญญัติผู้สอบบัญชี พ.ศ. 2505 ดังนี้ คือ

1. เป็นสมาชิกสามัญหรือสมาชิกวิสามัญตามมาตรา 14 วรรคสอง
2. ผ่านการทดสอบ หรือฝึกอบรม หรือฝึกงาน หรือเคยปฏิบัติงานเกี่ยวกับวิชาชีพบัญชีมาแล้วตามกำหนดในข้อบังคับสภาวิชาชีพบัญชี
3. ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเนื่องจากการกระทำความผิดตามมาตรา 269 มาตรา 323
4. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย
5. มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามอื่นตามที่กำหนดในข้อบังคับสภาวิชาชีพ

วัตถุประสงค์ของการสอบบัญชี (นิพนธ์ เห็น โชคชัยชนะ และศิลปพร ศรีจันทพร, 2550) คือการให้ได้มาซึ่งหลักฐานการสอบบัญชีที่เพียงพอและเหมาะสมเพื่อใช้เป็นเกณฑ์อย่างสมเหตุสมผลในการแสดงความเห็นต่อการเงินของบริษัทที่ตรวจสอบ ผู้บริหารของบริษัทมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดทำงบการเงิน ส่วนผู้สอบบัญชีมีความรับผิดชอบในการแสดงความเห็นต่อการเงินที่ตรวจสอบ นั่นก็คือ การให้ความเชื่อมั่นอย่างมีเหตุผลแก่ผู้ใช้งบการเงินได้ว่างบการเงินที่ตรวจนั้นแสดงฐานะทางการเงิน (งบดุล) ผลการดำเนินงาน (งบกำไรขาดทุน) และงบกระแสเงินสด (งบกระแสเงินสด) โดยถูกต้องตามควรในสาระสำคัญหรือไม่เพียงใด แต่เนื่องจากผลงานของผู้สอบบัญชีเกี่ยวข้องกับสาธารณชนและผู้ใช้งบการเงิน กฎหมายจึงต้องเข้ามากำกับดูแล โดยกำหนดให้ผู้ประกอบวิชาชีพสอบบัญชีต้องได้รับอนุญาตเป็นผู้สอบบัญชีก่อน จึงเรียกว่าผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตคือต้องมีความเป็นอิสระของบริษัทที่ตรวจสอบหรือเป็นบุคคลภายนอกของบริษัทที่ตรวจสอบ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือในผลงานของผู้สอบบัญชีจึงอาจเรียกผู้สอบบัญชีว่า ผู้ตรวจสอบภายนอก หรือผู้สอบบัญชีอิสระ และผู้สอบบัญชีจะต้องปฏิบัติตามประกาศ ก.บ.ช. ฉบับที่ 40 (พ.ศ. 254) เรื่อง แนวปฏิบัติหน้าที่ของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ซึ่งได้กำหนดให้ผู้สอบบัญชีใช้ มาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไป

หน้าที่ของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต เพื่อให้ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตสามารถแสดงความเห็นต่อการเงินได้

รายงานของผู้สอบบัญชี

สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทยออกมาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 700 เรื่องรายงานของผู้สอบบัญชีต่อการเงิน กำหนดไว้ว่า ผู้สอบบัญชีควรสอบทานและประเมินข้อสรุปจากหลักฐานการสอบบัญชีที่ได้มาเพื่อเป็นเกณฑ์ในการแสดงความเห็นต่อการเงิน ซึ่งการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีควรเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจนต่อการเงิน โดยรวม ความเห็นดังกล่าวสามารถแสดงไว้ในรายงานของผู้สอบบัญชี ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะจัดประเภทรายงานของผู้สอบบัญชีออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ

1. รายงานของผู้สอบบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไข ผู้สอบบัญชีจะแสดงความเห็น“อย่างไม่มีเงื่อนไข” เมื่อผู้สอบบัญชีสรุปว่าการเงินถูกต้องตามที่ควรในสาระสำคัญตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป และตามแม่บทการบัญชีในการรายงานทางการเงิน(สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย)

2. รายงานของผู้สอบบัญชีแบบที่เปลี่ยนแปลงไป รายงานของผู้สอบบัญชีแบบที่เปลี่ยนแปลงไปสามารถเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ดังต่อไปนี้ (สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย)

2.1 ข้อมูลและเหตุการณ์ซึ่งไม่กระทบต่อความเห็นของผู้สอบบัญชีในบางกรณี ผู้สอบบัญชีอาจเปลี่ยนแปลงรายงานของผู้สอบบัญชีโดยเพิ่มวรรคอธิบายเพื่อเน้นข้อมูลและเหตุการณ์ใด ๆ วรรคที่เพิ่มขึ้นนี้ ควรอ้างอิงถึงหมายเหตุประกอบงบการเงินซึ่งขยายความข้อมูลและเหตุการณ์อย่างละเอียด การเพิ่มวรรคเน้นข้อมูลและเหตุการณ์ดังกล่าว ไม่กระทบความเห็นอย่างไม่มีเงื่อนไขของผู้สอบบัญชี วรรคดังกล่าวควรแสดงต่อท้ายวรรคความเห็นและควรเน้นว่าความเห็นของผู้สอบบัญชียังเป็นความเห็นอย่างไม่มีเงื่อนไข อาทิ ผู้สอบบัญชีควรเปลี่ยนแปลงรายงานของผู้สอบบัญชีโดยเพิ่มวรรคอธิบาย เพื่อเน้นถึงข้อมูลและเหตุการณ์ที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องของบริษัท หรือความไม่แน่นอนที่มีสาระสำคัญ ซึ่งผลของความไม่แน่นอนดังกล่าวขึ้นอยู่กับผลของเหตุการณ์ในอนาคตซึ่งอาจกระทบต่อการเงิน

2.2 ข้อมูลและเหตุการณ์ซึ่งกระทบต่อความเห็นของผู้สอบบัญชี บางกรณีผู้สอบบัญชีอาจต้องแสดงความเห็นอย่างมีเงื่อนไข หรือไม่แสดงความเห็น หรือการแสดงความเห็นว่างบการเงินไม่ถูกต้อง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ รวมถึงความมีสาระสำคัญของรายการที่เกิดขึ้นดังนี้

2.2.1 การแสดงความเห็นอย่างมีเงื่อนไข ควรใช้เมื่อผู้สอบบัญชีสรุปว่าไม่สามารถแสดงความเห็นอย่างไม่มีเงื่อนไขได้ แต่ผลกระทบของความขัดแย้งกับผู้บริหารหรือการถูกจำกัดขอบเขตแต่ไม่ถึงกับมีสาระสำคัญ จนถึงกับต้องแสดงความเห็นว่าการเงินไม่ถูกต้องหรือไม่แสดงความเห็น การแสดงความเห็นอย่างมีเงื่อนไขควรใช้ข้อความ “ขกเว้น” สำหรับผลกระทบของเหตุการณ์ที่ทำให้ต้องมีเงื่อนไข

2.2.2 การไม่แสดงความเห็น ควรใช้เมื่อผลกระทบที่เป็นไปได้ของการถูกจำกัดขอบเขตมีสาระสำคัญมากจนถึงขั้นผู้สอบบัญชีไม่สามารถหาหลักฐานที่เหมาะสมอย่างเพียงพอได้ และในเรื่องความไม่แน่นอนกรณีปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องมีผลให้ผู้สอบบัญชีไม่สามารถแสดงความเห็นต่อการเงินได้

2.2.3 การแสดงความเห็นว่าการเงินไม่ถูกต้อง ควรใช้เมื่อผลกระทบของความขัดแย้งกับผู้บริหารมีสาระสำคัญต่อการเงินมากจนถึงขั้นที่ผู้สอบบัญชีสรุปว่าการแสดงความเห็นอย่างมีเงื่อนไขไม่เพียงพอต่อการเปิดเผยข้อผิดพลาดหรือความไม่สมบูรณ์ของงบการเงินนั้น

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Mutchler (1985 อ้างถึงใน ธิดา อุทัยจริญ, 2548) ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรายงานของผู้สอบบัญชีแบบที่เปลี่ยนแปลงไปกับสารสนเทศทางการเงิน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างของบริษัทที่อยู่ในอุตสาหกรรมการผลิตซึ่งอาจจะได้รับหรือไม่ได้รับรายงานแบบที่เปลี่ยนแปลงไป แต่มีเงื่อนไขว่าบริษัทเหล่านั้นต้องมีสภาพปัญหาเหมือนกัน สารสนเทศทางการเงินที่สนใจศึกษาคืออัตราส่วนทางการเงินยอดนิยม 6 อัตราส่วน ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้สอบบัญชีจำนวน 16 คน และได้จัดลำดับอัตราส่วนทางการเงินไว้ดังนี้ 1. อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อหนี้สินรวม 2. อัตราส่วนสินทรัพย์หมุนเวียนต่อหนี้สินหมุนเวียน 3. อัตราส่วนสินทรัพย์รวมต่อหนี้สินรวม 4. อัตราส่วนหนี้สินระยะยาวต่อสินทรัพย์รวม 5. อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม และ 6. อัตราส่วนกำไรสุทธิก่อนดอกเบี้ยจ่ายและภาษีต่อยอดขายสุทธิ ซึ่ง Mutchler เชื่อว่าอัตราส่วนทางการเงินเหล่านี้สามารถใช้พยากรณ์การตัดสินใจแสดงความเห็นต่อการเงินด้วยความแม่นยำและถูกต้องในระดับสูงผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า อัตราส่วนทางการเงินโดยภาพรวมมีความถูกต้องในการพยากรณ์การแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีอยู่ในระดับสูง

Chen, Chen & Su (2001 อ้างถึงใน ธิดา อุทัยจริญ, 2548) ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการทำกำไรตามข้อบังคับของ กฎหมาย การตกแต่งกำไร และการแสดงความเห็นแบบที่เปลี่ยนแปลงไป การวิจัยนี้ใช้รายงานประจำปีที่ออกโดยบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของประเทศจีน จากปี ค.ศ. 1995–1997 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารมี

แนวโน้มที่จะตกแต่งกำไรซึ่งการตกแต่งกำไรมีความสัมพันธ์กับการได้รับรายงานผู้สอบบัญชีแบบที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้รายงานของผู้สอบบัญชีแบบที่เปลี่ยนแปลงไปครอบคลุมถึง รายงานแบบที่ไม่มีเงื่อนไขแต่มีวรรคอธิบายเพิ่มเติม หนึ่งในตัวแปรที่สนใจศึกษาในงานวิจัยนี้ คือ จำนวนวันล่าช้าในการออกรายงานของผู้สอบบัญชี และหนึ่งในตัวแปรควบคุมที่พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับโอกาสที่ผู้สอบบัญชีจะแสดงความเห็นแบบที่เปลี่ยนแปลงไป นั่นคือ ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี (Audit Size)

Marty and other (2004 อ้างถึงใน ธิดา อุทรัพย์เจริญ, 2548) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารกับรายงานของผู้สอบบัญชี การศึกษาในครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากงบการเงินและรายงานของผู้สอบบัญชีในปี ค.ศ. 1994-1999 มาทำการวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression Analysis) สำหรับตัวแปรที่ใช้ในงานวิจัยนี้คือ รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร ซึ่งเป็นตัวแปรที่สนใจศึกษา สำหรับตัวแปรตามของรายงานวิจัยนี้คือ รายงานของผู้สอบบัญชี โดยกำหนดให้รายงานของผู้สอบบัญชีในแบบที่เปลี่ยนแปลงไปครอบคลุมถึง รายงานแบบที่ไม่มีเงื่อนไขแต่มีวรรคอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่อง อีกทั้งตัวแปรควบคุมที่มีความสำคัญ อาทิ เช่น อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (Liquidity Ratio) และขนาดของสำนักงานสอบบัญชี เนื่องจากตัวแปรควบคุมเหล่านี้อาจส่งผลให้บริษัทได้รับรายงานผู้สอบบัญชีในแบบดังกล่าว ซึ่งผลการศึกษพบว่า รายงานผู้สอบบัญชีแบบที่เปลี่ยนแปลงไป กรณีปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องขึ้นอยู่กับรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร

Firth (1980 อ้างถึงใน ธิดา อุทรัพย์เจริญ, 2548) ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของรายงานของผู้สอบบัญชีแบบที่เปลี่ยนแปลงไปโดยการทราบบว่าหน้ารายงานที่เปลี่ยนแปลงไปจะมีผลกระทบต่อการตัดสินใจปล่อยสินเชื่อของสถาบันการเงินหรือไม่ ทดสอบการวิจัยโดยการส่งงบการเงิน (ที่มีรายงานผู้สอบบัญชีแนบไปด้วย) ให้กับธนาคารกลุ่มตัวอย่างและนักวิเคราะห์สินเชื่อพร้อมกันนี้ได้สอบถามไปยังธนาคารและนักวิเคราะห์สินเชื่อเหล่านี้ว่า วงเงินที่จะอนุมัติได้มีจำนวนเท่าใด ผลการวิจัยบางส่วนสะท้อนให้เห็นว่ารายงานของผู้สอบบัญชีที่มีปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่อง และรายงานที่มีประเด็นปัญหาของการวัดมูลค่าทรัพย์สิน ได้รับวงเงินแตกต่างจากรายงานของผู้สอบบัญชีกรณีอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้นจึงสรุปว่ารายงานของผู้สอบบัญชีแบบที่เปลี่ยนแปลงไปในกรณีดังกล่าวข้างต้นจะทำให้ศักยภาพการกู้ยืมลดลง

Chen and Church (1992, pp. 30-49 อ้างถึงใน ธิดา อุทรัพย์เจริญ, 2548) ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการผิณฑ์ชำระหนี้กับการแสดงความเห็นแบบที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะงานวิจัยศึกษาเฉพาะตัวแปรทางการเงิน กลุ่มตัวอย่างคือ บริษัทที่ได้รับรายงานแบบที่เปลี่ยนแปลง

ไป ในฐานะข้อมูลของ National Automated Accounting Research System (NAARS) ระหว่าง ค.ศ. 1983 – 1986 ผลการวิจัยพบว่าการผิณัดชำระหนี้มีความสัมพันธ์กับการแสดงความเห็นแบบที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ยังได้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการผิณัดชำระหนี้กับสถานภาพทางการเงินของบริษัท และผู้สอบบัญชีส่วนใหญ่ค่อนข้างเชื่อมั่นว่าตัวแปรนี้มีผลต่อการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงหน้ารายงานของผู้สอบบัญชี อย่างไรก็ตามตัวแปรนี้ไม่ได้เป็นตัวชี้วัดที่ดีที่สุดสำหรับการล้มละลายของบริษัท ผลการวิจัยนี้ให้ข้อบ่งชี้ที่สำคัญสำหรับการตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงหน้ารายงานของผู้สอบบัญชี กล่าวคือ เมื่อบริษัทผิณัดชำระหนี้เมื่อนั้นผู้สอบบัญชีจะเปลี่ยนแปลงหน้ารายงานของผู้สอบบัญชี

De Angelo (1981 อ้างถึงใน ธิดา อุทรัพย์เจริญ , 2548) ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของงานสอบบัญชีและขนาดของสำนักงานสอบบัญชี โดยได้ตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของสำนักงานสอบบัญชีกับต้นทุนซึ่งเกี่ยวข้องกับการเสียชื่อเสียงของสำนักงานสอบบัญชีว่าสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่มีแนวโน้มสูงที่จะตรวจพบและรายงานข้อผิดพลาดที่ตรวจพบมากกว่าสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก เนื่องจากหากมีการตรวจพบภายหลังว่าสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ไม่ได้รายงานข้อผิดพลาดที่ตรวจพบ อาจถูกฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายได้ ซึ่งการฟ้องร้องดังกล่าวส่งผลไปถึงชื่อเสียงและอาจนำไปสู่การสูญเสียลูกค้ารายอื่น ๆ ด้วย และการที่สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่มีลูกค้าเป็นจำนวนมาก ย่อมมีต้นทุนการสูญเสียชื่อเสียงมากกว่าสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก ดังนั้น สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่จึงมีแรงจูงใจให้ปฏิบัติงานสอบบัญชีอย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก เพื่อลดโอกาสในการถูกฟ้องร้องดำเนินคดีเกี่ยวกับข้อผิดพลาดในงบการเงินที่ตรวจสอบ ดังนั้นสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่จึงมีแนวโน้มที่จะรายงานข้อผิดพลาดในงบการเงินที่ตรวจพบสู่สาธารณะชนมากกว่าสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก

ธิดา อุทรัพย์เจริญ (2548) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพกำไรกับรายงานของผู้สอบบัญชีโดยกำหนดให้รายงานของผู้สอบบัญชีแบบที่เปลี่ยนแปลงไป โดยตัวแทนในการวัดคุณภาพได้แก่ รายการคงค้าง ดัชนีเงินสดจากการดำเนินงาน และความเพียงพอของกระแสเงินสด กลุ่มตัวอย่างคือบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ปี 2545-2547 ผลการศึกษาพบว่า รายการคงค้างมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับโอกาส(ความน่าจะเป็น) ที่ผู้สอบบัญชีจะแสดงความเห็นแบบที่เปลี่ยนแปลงไป ดัชนีเงินสดจากการดำเนินงานและความเพียงพอของกระแสเงินสด มีความสัมพันธ์เชิงลบกับโอกาส (ความน่าจะเป็น) ที่ผู้สอบบัญชีจะแสดงความเห็นแบบที่เปลี่ยนแปลงไป

สมบูรณ์ สารพัด (2547) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจสอบกับรายงานของผู้สอบบัญชี องค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจสอบประกอบด้วย 1. จำนวนคณะกรรมการตรวจสอบ 2. ความเป็นอิสระของคณะกรรมการตรวจสอบ 3. สัดส่วนการถือหุ้นของคณะกรรมการตรวจสอบ 4. ความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษทางบัญชีหรือการเงินของคณะกรรมการตรวจสอบ และ 5. ความรู้ความชำนาญด้านการกำกับดูแลบริษัทของคณะกรรมการตรวจสอบ กลุ่มตัวอย่างคือบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ปี 2546 การศึกษานี้ใช้สถิติเชิงพรรณนา (ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่ามัธยฐานฐานนิยม และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) และสถิติเชิงอนุมาน (ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของสองประชากร) และการวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติก ผลการศึกษาพบว่า สัดส่วนของคณะกรรมการตรวจสอบมีความสัมพันธ์เชิงลบกับโอกาส (ความน่าจะเป็น) ที่ผู้สอบบัญชีจะแสดงความเห็นแบบที่เปลี่ยนแปลงไป ในทำนองเดียวกันพบว่า ความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษทางบัญชีหรือการเงินของคณะกรรมการตรวจสอบ มีความสัมพันธ์เชิงลบกับโอกาส (ความน่าจะเป็น) ที่ผู้สอบบัญชีจะแสดงความเห็นแบบที่เปลี่ยนแปลงไป

สรุปผลการทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า รายงานของผู้สอบบัญชีในแบบที่เปลี่ยนแปลงไปในเรื่องความไม่แน่นอน กรณีปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องขึ้นอยู่กับรายการคงค้าง (Francis & Krishnan, 1999) อัตราส่วนทางการเงินที่สำคัญ (Mutchler, 1985) ขนาดของบริษัท ลักษณะของบริษัท ขนาดของสำนักงานสอบบัญชีและประเภทของอุตสาหกรรม (De Angelo, 1981) จากงานวิจัยของ ธิดา อุทัยเจริญ (2548) Mutchler (1985) ตามทฤษฎีของ Gibson (1995) John (2000) Bernstein (1999) กล่าวว่าอัตราส่วนทางการเงินช่วยสนับสนุนให้ผู้สอบบัญชีสามารถสรุปผลแสดงความคิดเห็นต่อการเงินด้วยความเชื่อมั่นมากขึ้น และพยายามสะท้อนให้เห็นว่าอัตราส่วนทางการเงินสามารถใช้พยากรณ์การตัดสินใจแสดงความเห็นต่อการเงินด้วยความแม่นยำและถูกต้องในระดับสูงหรือกล่าวได้ว่ารายงานของผู้สอบบัญชีขึ้นอยู่กับอัตราส่วนทางการเงิน งานวิจัยนี้จึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับโอกาสการออกรายงานของผู้สอบบัญชีแบบที่เปลี่ยนแปลงไปในเรื่องความไม่แน่นอนกรณีปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่อง